

УДК 336.02:336.1: 336.6

Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 9 грудня 2021 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2021. - 141 с.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків

Редакційна колегія: **Левченко О.М.**, д.е.н., проф., **Шалімова Н.С.**, д.е.н., проф., **Сибірцев В.В.**, д.е.н., доц., **Базиліук А.В.**, д.е.н., проф., **Ковальчук К.Ф.**, д.е.н., проф., **Загреба І.Л.**, к.е.н., доц., **Попов В.М.**, к.е.н., доц. (*відп.секретар*), **Петренко Л.М.**, асист. (*техн.редактор*)

Представлені матеріали є результатами досліджень науковців та практиків з проблем фінансово-кредитного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери. До збірника ввійшли тези доповідей, що розкривають проблеми сучасної фінансової науки та практики: розробки методів реалізації фінансової політики держави; фінансово-аналітичного забезпечення, податкового регулювання і страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності; напрямів реформування фінансів соціальної сфери та системи соціального забезпечення; оцінки впливу глобалізації економіки на розвиток фінансів; сучасних проблем обліку, аудиту та оподаткування; розвитку новітніх інформаційних технологій у фінансах.

ISBN 978-617-7942-19-0

Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 5 від 20 грудня 2021 року)

Матеріали публікуються у авторській редакції.

За підбір і точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей. Редакція може приймати рішення про публікацію статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора.

© Автори, 2021

© Центральноукраїнський національний технічний університет, 2021

Література:

1. The opportunity for green finance in the aviation sector. By Alastair Blanshard and Mekahl Vohra. *ICF International*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/avnsk> (дата звернення: 30.11.2021).
2. Etihad's \$600 million Sustainability-linked Sukuk: the first of many things. *NATIXIS. corporate&investment banking. Our green DNA* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/avnsq> (дата звернення: 30.11.2021).
3. Державна авіаційна служба України. Охорона навколишнього середовища. *Офіційний сайт Державіа служби України* : веб-сайт. URL: <https://avia.gov.ua/corsia/> (дата звернення: 30.11.2021).
4. Зеленые облигации в Украине: какие направления их использования и какие сектора финансирования являются перспективными? *Вісник. Офіційне видання ГФС України* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/avnsx> (дата звернення: 30.11.2021).

Сухомлин М. О.

канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЯХ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міжнародні фінансові організації є однією з головних структур в системі світової економіки. Вони є вагомим важелем регулювання фінансових ресурсів, які необхідні країнам для подальшого їх розвитку. В поєднанні з міжнародною валютно-фінансовою системою, міжнародні організації сприяють обміну товарами і послугами, руху капітала між країнами і підтримують стійке економічне зростання.

Для того щоб ця система була ефективною, вона повинна задовольняти потреби як окремих країн, так і системи в цілому, враховуючи постійно змінюючі економічні і фінансові зв'язки в глобалізованому світі.

Проблемам впливу міжнародним інституцій на формування фінансової глобальної системи в сучасних умовах присвячені праці П. Робсона, Т. Веблена, П. Герба, Г. Томсона, Дж. Сороса, О. Білоруса, А. Філіпенка, О. Шниркова та ін.

Торкаючись цієї проблеми, слід відзначити що міжнародні фінансові інституції слід розглядати не тільки як регулюючий міждержавний фінансовий механізм але і як важливий стабілізуючий фактор глобальної фінансової системи. В той же час інтегруючись до міжнародного фінансового середовища зокрема міжнародного валютного фонду (МВФ) Україна посилює свої позитивні трансформаційні зміни що відбуваються в різних сферах економіки держави.

Міжнародний Валютний Фонд, як спеціалізована установа ООН є одним з основних інструментів впливу на формування економічної політики держав учасниць. Цей фонд направлений на підтримку стабільності міжнародної

валютно-фінансової системи, системи обмінних курсів і міжнародних розрахунків, яка дозволяє країнам вести операції один з одним. При цьому, МВФ проводить безперервний нагляд як за економічною політикою країн, так і її економічними і фінансовими змінами в країнах, регіонах і світі за допомогою офіційної системи, відомої як нагляд [1].

Беручи участь в інтеграційних процесах більшість країн налагоджують співпрацю з міжнародними фінансовими установами намагаючись максимально забезпечити відповідність такого співробітництва національним інтересам для отримання як найбільшого позитивного ефекту. Співпраця реалізується за допомогою різноманітних інструментів, серед яких варто виділити проекти соціально-економічного розвитку, інвестиційні проекти в різних сферах економіки, технічну допомогу урядам країн, цільові програми та кредитування.

З огляду на це, за даними Єдиного державного реєстру міжнародних організацій Україна станом на 1 січня 2019 року бере участь у 81 міжнародній організації [2], статус, функції і призначення яких є різними: від глобальних до регіональних, від загальнополітичних до профільних зі специфічними функціями.

Співпраця з Міжнародним валютним фондом (МВФ), Світовим банком та Міжнародним банком реконструкції і розвитку є важливою і для України, оскільки їхня допомога дозволяє вирішувати проблеми дефіциту платіжного балансу та недофінансування проектів розвитку в умовах економічної кризи.

Україна розпочала співпрацю з МВФ як повноправний член цієї організації у 1992 р. після прийняття Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [3]. Загалом, за весь час співпраці з МВФ (1992-2021 рр.) Україна отримала кредитів у розмірі 35 млрд дол. США, що перевищує суму позик, наданих за цей же період Світовим банком (затверджено фінансування в обсязі 12,83 млрд дол. США, з яких було отримано 9,6 млрд. дол. США [4]). Це свідчить про те, що МВФ є найбільшим кредитором України.

Про неоднозначний вплив співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями на розвиток національної економіки йдеться у дослідженнях вітчизняних вчених. Зокрема, серед позитивних ефектів співпраці України з МВФ виділяють такі, як «забезпечення макроекономічного зростання, стабілізація банківського сектору, фінансування імпорту, формування валютних резервів НБУ, підтримка стабільності національної валюти, обслуговування зовнішнього боргу», а до негативних – «загроза фінансовій безпеці держави, зростання зовнішнього боргу, неспроможність конкурентоздатності національної економіки, загроза суверенітету держави, прояви незадоволення в суспільстві під час проведення непопулярних реформ із боку уряду, підвищення пенсійного віку та комунальних послуг, замороження соціальних стандартів» [5].

Оцінюючи роботу співробітництва України з МВФ можемо зробити

висновок, що кредити цієї фінансової інституції переважно спрямовуються на стабілізацію курсу гривні по відношенню до основних вільноконвертованих валют через покриття дефіциту платіжного балансу та поповнення золотовалютних резервів.

Тобто навіть таке цільове призначення кредитів МВФ не вирішує проблеми стабілізації економічної ситуації в довгостроковій перспективі, оскільки «вливання» цих коштів у соціальні програми означало би їх «проїдання» та істотне розпорошення між великою кількістю проектів, а програми економічного розвитку і надалі залишатимуться недофінансованими. Проте, не залежно від результатів використання кредитів МВФ (вкладення в соціальну сферу чи спрямування в державний бюджет), борг необхідно повертати з оплатою за користування цими коштами. Тому, якби кредити, хоча б частково, працювали на реалізацію економічних проектів розвитку, то результатом стало збільшення надходжень до державного бюджету, забезпечуючи ресурс для повернення кредиту і сплати відсотків. Але, на практиці, кредити залучаються для забезпечення виплат по попередніх кредитах, що ускладнює фінансову ситуацію в Україні (табл.1.1)

Таблиця 1.1 - Динаміка показників співпраці МВФ з Україною, млн. дол. США СПЗ

Рік	Залучення від МВФ, млн СПЗ	Погашення основного боргу, млн СПЗ	Виплати процентів та комісій, млн СПЗ
2008	3000	215,6	8,6
2009	4000	57,3	87,4
2010	2250	0	157,7
2011	0	0	230
2012	0	2234,4	198
2013	0	3656,3	110,7
2014	2972,7	2390,6	38,6
2015	4728,1	968,8	106,3
2016	716,1	0	155,5
2017	734,1	628,8	220,4
2018	1000	1486,3	232,6
2019	0	628,8	121,2
2020	1500	788	236,2
2021	0	968,5	1150,2
Разом	20901	14023,4	3053,4

Джерело: складено за даними [6]

Як показано в таблиці 1.1, за період з 2008 р. по 2021 р. МВФ надав Україні кредитів на суму 20901 млн. спеціальних прав запозичень (СПЗ). Максимальна сума погашення основного боргу спостерігалася у 2013 р. і склала 3656,3 млн СПЗ. Найбільша сума відсотків за користування кредитами була сплачена у 2020 р. (236,2 млн. СПЗ), хоча згідно попередніх прогнозів очікувалася сплата максимальних відсотків у 2019 р. (259,5 млн. СПЗ). Тобто, завдяки постійному діалогу між урядом України та керівництвом МВФ та з огляду на ускладнення економічної ситуації в світі у зв'язку із пандемією, Фонд

скоригував свої попередні рішення і сума виплати відсотків у 2019 р. була зменшена у 2 рази порівняно із запланованою.

Загалом «Україна має повернути до 2036 року 8,06 млрд. СПЗ або близько 11,69 млрд дол. США, при чому у 2021 р. сума погашення складає 1,15 млрд СПЗ, або 1,67 млрд дол., а у 2022 р. - 1,7 млрд. СПЗ або 2,5 млрд дол.» [7].

Таким чином, співробітництво України з МВФ носить двоякий характер. Позитивною стороною співпраці є отримання нашою країною фінансової допомоги у часи економічної кризи для вирішення проблем дефіцитного державного бюджету та наповнення золотовалютних резервів, що дозволяє створити своєрідну «подушку безпеки» і запобігти «обвалу» курсу національної грошової одиниці.

Негативні наслідки співпраці полягають у тому, що підписання кожної нової угоди про співпрацю та прийняття Фондом рішення про виділення чергового траншу супроводжується висуванням Україні низки вимог щодо реформування ключових секторів економіки та впровадження інституційних змін, які не завжди відповідають стратегічним пріоритетам розвитку нашої країни.

Що стосується співпраці України зі Світовим банком вона обумовлена тим, що отримані фінансові ресурси кредитують проекти, спрямовані на розвиток реального сектору економіки країни.

За даними Міністерства фінансів України, «станом на 1 вересня 2021 року на стадії реалізації знаходиться 13 інвестиційних проектів та два системних проекта на суму 3627,53 млн. дол. США, вибірка коштів позик за якими складає 2300,36 млн. дол. США (63,41% загальної суми позик)» [8].

В даний час співпраця України зі Світовим банком здійснюється відповідно до «Концепції партнерства з Україною на 2017-2021 роки», цільовими напрямками реалізації якої визначені: «(1) краще урядування, протидія корупції та робота з населенням; (2) забезпечення функціонування ринків; (3) фіскальна та фінансова стійкість; (4) ефективне, результативне та інклюзивне надання послуг» [9].

Найбільшим кредитором України серед фінансових організацій Групи Світового банку є Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). За інформацією Міністерства закордонних справ України, у 2021 р. за рахунок позикових коштів МБРР в Україні «реалізуються 12 проектів на суму 3093,04 млн. дол. США (11 інвестиційних та один системний проект). На даний час за цими проектами використано коштів на суму 722,22 млн. дол. США або 55,68% усієї суми позик» [10]. Крім цього, у 2020 р. розпочато реалізацію п'яти нових проектів, включаючи нову позику DPL, та фінансуються чотири великі проекти технічної допомоги Уряду в різних сферах економіки країни.

Окрім відзначених інвестиційних проектів і Світовий банк і міжнародні фінансові корпорації відіграють важливу роль у сприянні не лише аналітичної та консультативної допомоги, а й надання фінансових ресурсів для економічного розвитку України. Зокрема, найбільші частки інвестиційних

ресурсів Світового банку розміром у 3,1 млрд. дол. США були використані енергетичною та видобувною галузями (40%), а також транспортною інфраструктурою (33%). На проекти у сфері містобудування та соціального захисту припадало на 10% портфеля, а на сектор охорони здоров'я – 7% [11].

Водночас співпраця України з міжнародними фінансовими інституціями, стратегічно є важливою для України, що дозволяє отримувати дешеві кредити для фінансування інвестиційних проектів розвитку. Разом з тим, існуючі недоліки потребують удосконалення підходів щодо вирішення системних проблем та підвищення ефективності проектного механізму менеджменту направлених на результативність співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями.

Література:

1. Офіційна система МВФ «Нагляд». URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Surveillance>.
2. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна. URL: <http://old.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>
3. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій. Закон України від 24.06.1992 р. №2402-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>
4. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>.
5. Кваша О.С. Тенденції співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями: сучасний стан та перспективи розширення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 7. Ч. 1. С. 157-162. 50, с. 159
6. Сайт про фінанси та інвестиції «МінФін». URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/02/06/36637373/>.
7. МВФ назвав суму боргу, яку Україна має погасити у 2021 році. URL: [https://lb.ua/economics/2021/01/06/474709_mvfnazvavsumuborguyakuukrainamaie.html#:~:text.](https://lb.ua/economics/2021/01/06/474709_mvfnazvavsumuborguyakuukrainamaie.html#:~:text=)
8. Світовий банк. URL: <https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank>.
9. Концепція партнерства з Україною на 2017-2021 рр. Документ Групи Світового банку. Звіт 114516-UA. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/501881501141799939/pdf>.
10. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>.
11. Концепція партнерства з Україною на 2017-2021 рр. Документ Групи Світового банку. Звіт 114516-UA. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/501881501141799939/pdf>.